

ćina književnih djela naših slavonskih pisaca štampana su u ovoj štampariji, no rad štamparije se naravno nije ograničavao samo na literarne proizvode, nego je podmirivao potrebe gradskog magistrata, župnog ureda, samostana, škola cehovskih udruženja i uopće cijelog građanstva raznim tiskanicama, oglasima, izvještajima, plakatima i t. d. Što dublje zalazimo u 19. vijek, sve je više štampanog materijala, koji se obraća širokoj javnosti, a ne samo ograničenom krugu obrazovanoga svijeta. Iz toga indirektno zaključujemo, da je pismenost jako napredovala, jer nepismenom svijetu ne treba ni štampanih oglasa i naredaba, ni molitvenika i kalendar.

Historičar i ekonomista naći će mnogo građe za svoja istraživanja u vezi s prošlosti Osijeka i Slavonije u materijalu iznesenom u ovoj bibliografiji. Tu se odražavaju krupniji historijski događaji i posljedice općih političkih smjernica za vlade Marije Terezije i njezinih nasljednika sve do Franje Josipa, kao i mnoge pojedinosti iz političkog života unutar županija i samoga grada. Za ekonomistu bit će zanimljivo da M. A. Relković već 1776. štampa u Osijeku svoju »Ovčarnicu«, a time se započinje niz narodno-gospodarskih spisa, kojih u 19. vijeku, osobito pod kraj, ima sve više. Kulturni i društveni život Osijeka otkriva nam se u raznim statutima, kazališnim oglasima, pozdravnim govorima i čestitkama raznim svjetovnim i crkvenim dostojanstvenicima, pozivima na pretplatu za časopise koji će se pokrenuti i t. d.

U drugoj polovini 19. vijeka uloga Osijeka kao centra Slavonije postaje sve manje značajna, jer se Slavonija jače povezuje s ostalom Hrvatskom, a vodeći položaj ima Zagreb. I kao kulturni centar Osijek gubi važnost, jer Zagreb dobiva sveučilište i akademiju i privlači intelektualce i umjetnike iz cijele Slavonije. Osijeku ostaje samo položaj poljoprivrednog centra, a to se opet jasno odražava u obilju poljoprivredne literature, koja se štampa u Osijeku koncem 19. i početkom 20. stoljeća, kako će se vidjeti u nastavku ove bibliografije, koji će slijediti u idućem broju Zbornika.

ZUSAMMENFASSUNG

Hundertfünfundzwanzig Jahre Buchdruckertätigkeit in Osijek
(1748—1873)

Die vorliegende Bibliographie ist als Ergänzung und Fortsetzung der seinerzeit von Dr. Bösendorfer auf diesem Gebiete begonnenen Untersuchungen zu betrachten. Das Ziel dieser »Bibliographia Essekiana« ist möglichst alle, seit der Gründung der ersten Druckerei im Franziskanerkloster in Osijek erschienenen Druckschriften zu verzeichnen. Das Verzeichnis beginnt mit dem Jahre 1748, als in Osijek das erste Buch — so viel heute bekannt ist — gedruckt wurde und reicht bis zum Jahre 1873. Es umfaßt die Franziskanerdruckerei (von 1748—1775), die Diwald'sche Druckerei (von 1775—1875), die Druckerei Carl Lehmann und Comp. (von 1857—1869) und die Druckerei Ignatz Mederschitzky (von 1869—1873). Im nächsten Band des Zbornik wird diese Bibliographie bis zum Anfang des 20. Jahrhunderts fortgeführt werden.

In der »Geschichte der Typographie in Osijek« hat Dr Bösendorfer¹ die Geschichte der Osijeker Druckereien von der Gründung der Franziskanerdruckerei bis zum Ende des Weltkrieges dargestellt und im Zbornik No I vom Jahre 1942² veröffentlichte er ein Verzeichnis der bis zu jener Zeit in Osijek aufgefundenen Druckschriften der Diwald'schen Druckerei.

Da auf dem ganzen Gebiete Slavoniens keine wissenschaftliche Bibliothek besteht, hat das Museum selbst im Rahmen seiner eigenen Bibliothek begonnen alle älteren und neueren »Essekiana« zu sammeln, um für die Forschungsarbeiten auf dem Gebiete der historischen und kulturellen Vergangenheit Osijeks und Slavoniens, insofern sich diese in den Druckschriften der Osijeker Druckereien äußert, die nötigen Quellen zur Hand zu haben. Aus dieser Sammlung sollen zeitweise bibliographische Verzeichnisse veröffentlicht werden.

¹ Dr Josip Bösendorfer: Povijest tipografije u Osijeku, Građa za povijest književnosti Hrvatske, knjiga XIV. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb, 1939.

² Osječki Zbornik broj I, Osijek 1942.